

DE BUSKRUITONTPLOFFING TE OOSTENDE

OP 19 SEPTEMBER 1826

door E. DE TAEYE (†)

De stad Oostende kende in haar bewogen geschiedenis veel rampen en verwoestingen. Een van die gebeurtenissen, waarover de geschiedschrijvers weinig of niets vermeld hebben, is de geweldige buskruitontploffing die de stad teisterde op dinsdag 19 september 1826. Waarschijnlijk werd deze ramp, in de toen zo roerige tijd, minder belangrijk geacht, want het is enkel door wat vlugschriften, brieven, krantenknipsels, prenten en schetsen dat we ons een gedacht kunnen vormen van de grote verwoestingen en de aanzienlijke schade die deze ontploffing aan onze stad toebracht.

De gebeurtenis deed zich voor in het toenmalige kazernecomplex, dat zich net als nu op het Hazegras bevond. Het geheel was echter veel uitgebreider dan tegenwoordig, want het liep van de Lijndraaijerstraat tot een eind langs het verbindingskanaal Slijkens-Handelsdok. Waar zich nu de helling van de de Smet de Naeyerlaan bevindt, lag het binnenplein van dit uitgebreid complex. Dit binnenplein was omringd door en stel gebouwen, waaronder twee grote logiestblokken, een militair hospitaal, magazijnen, werkhuizen en een viertal buskruitmagazijnen. Het militair hospitaal behorende tot dit complex, stond ongeveer op de plaats waar zich tegenwoordig de marinekazerne Bootsman Jonson bevindt.

De ramp vond plaats in een van de voornoemde buskruitmagazijnen. Nauwkeurig bepaald was het een magazijn gelegen in bolwerk nr. 12, dat zo ongeveer ter hoogte van het huidige goederenstation lag (1). In dit magazijn lagen op het ogenblik van de ramp ongeveer 1250 vaatjes buskruit opgestapeld, van 50 nederlandse ponden elk.

In de voormiddag van de 19de september 1826 was een detachement kanonniers, bestaande uit een tweede luitenant, twee sergeanten, een korporaal en achttien soldaten in en om het magazijn bezig een lot munitie te behandelen, toen omstreeks kwart over tien het magazijn in de lucht vloog.

De schok was zo groot dat alle huizen van stad daverden. Een ongenoemd aantal daken werd afgerukt en praktisch alle ruiten moesten er in de stad aan geloven. De huizen van Sas-Slijkens waren even zwaar beschadigd als

(1) a. *Omstandig verhaal van het gebeurde*. Gedrukt bij T. Vermeirsch, Kerkstraat 33, Oostende. 1826.
b. *Gazette van Brugge*, 22 september 1826.

die van de stad. Meerdere gebouwen te Bredene en te Klemskerke leden schade. Tot in Brugge toe voelde men een hevige schok die de ruiten deed daveren (2).

Van het kruitmagazijn dat op palen van 30 voet lang was gebouwd bleef niets meer over. De palen waren uit de grond gerukt en men heeft er slechts enkele van teruggevonden. Het bolwerk was deerlijk gehavend. De twee logiestblokken en het militair hospitaal werden onherstelbaar beschadigd. De magazijnen van de Bassin en de huizen van het Hazegras waren er bijna even erg aan toe. Van de meeste huizen waren de muren opengebarsten, de daken ingestort en deuren en vensters ingedrukt. Een ooggetuigeverslag geeft ons een goed beeld van de enorme schade die deze ontploffing veroorzaakte :

... Als men zig in de naestgelegen straeten begeeft ziet men in de Fregatstraet de engelse lynbaen geheel verbrysseld en als met honderde kogels doorschoten. De huizen van M. WIELAND, BUCHON en andere zyn geheel verwoest. In de Nieuwe-brugstraet zyn zommige huizen ingestort. De huizen en magazynen van M. LAUWERS, VERPOORTERE en andere zyn in de droevigste staet. Komt men op het Hazegras, dan is alles verwoesting, want het aental onbewoonlyke woningen is aenmerkelyk. Beziет men het Arsenael, alle de vensterramen zyn verbrysseld en de omringende muren zyn geborsten.

Hier is nu de Bassin ; vele huizen zyn zonder pannen ; alle vensters en ruyten zyn verdwenen of door planken vervangen. Men kan geen gedacht van de schade hebben, als men in het binnenste van de huizen niet gaat : daer ziet men de balken uit hun plaetsen gerukt, de plafonds ingestort, de trappen omgeworpen, bedden, tafels, stoelen, kassen in een woord meubels van alle slag, puinhopen makende met de stukken van ruyten, spiegels, geencadreerde printen, porcelijn, kristael en glaswerk ...

... Het hotel de Commerce, de huizen van M. BELROCHE, joffrouw de weduwe MENDER, een kristaelmagazyn, joffrouw VERHOEFT, M.M. SEGRI, BOSSEVILLE, DE WEERT, BORGERS, RYON, MENSCH, HERCKELS, HUYZE, VAN ISEGHEM, BERNARD, BOCKMAN, DORRAN, een gleysmagazyn, SCHAEKENS, RETLITZ, HOKET, MOCKE, VALCKE, joffrouw FORCADE, de joffrouwen WEYZENS en een meenigte anderen ; eyndelyk de Kaeystraet, de Kerkstraet, de Kapellestraet, de Apestraet, de St-Sebastiaenstraet, en met een woord geheel de nieuwe stad is in een jammerlyke staet. Alle glasvensters van de Kerk zyn uitgeslagen ; de heer Pastoor is van den altaer gelegd geweest door de twee geestelijken die hem bijstonden in het bedienen van de H. Misse ; niettegenstaende hy in onmacht gevallen was heeft hy als wanneer hy tot zyn zelve kwam, den dienst voorgedaan. Alle mensen die zig in de Kerk bevonden wierden met glas overdeekt, enen persoon onder andere heeft geheel het aengezigt deirlyck gekwetst gehad en zonder zynen bril zoud hy zeker blind geweest zyn ... » (3). Tot daar onze correspondent ter plaatse.

Ook de omgeving van de stad kreeg ruim haar deel. Een gedeelte van het materiaal van de ontploffing vloog over het Springsas en de haven en

(2) *Gazette van Brugge*, 20 september 1826.

(3) J. SNOECK - DUCAJU, *Aenmerking ende Beschryvinge...*, 1826.

doodde drie mensen die aan de sasdijk werkten. Een visser werd in zijn boot gedood, terwijl een paar anderen zwaar gekwetst werden. Het huis van de sluiswachter werd zodanig met ontploffingspuin bekogeld dat enkel de vier muren overeind bleven.

Een ander deel van het puin sloeg in op de pachthoeve van VERMEERE te Stene, doodde de zoon, kwetste de echtgenote Vermeere en vernielde boerderij, stallen en boomgaard (4).

Onderdelen van het kruitmagazijn kwamen op de meest onmogelijke plaatsen in en om de stad terecht. Zo viel een arduinen hoeksteen van de kroonlijst door het dak op de zolder van de heer Borgers, die in de omgeving van de Koophandelsdok woonde. Een dorpel van de deur van het magazijn kwam aan de overzijde van de haven terecht.

Gelukkig was het aantal slachtoffers, in vergelijking met de schade, vrij gering te noemen. Dit was voornamelijk te wijten aan de volgende omstandigheden :

- het grootste gedeelte van het ontploffingsmateriaal nam een zuidoostelijke richting, zodat de stad van veel inslaande puinstukken gespaard bleef ;
- het garnizoen dat meestal op het binnenplein excerceerde was op advies van de gezondheidsofficier voor enkele dagen vrij van excercitie gesteld (5) ;
- het gros van de bezetters van logiestblokken was drie weken voordien, omwille van een ziekte die er in de blokken heerste, naar de stads-kazerne overgeplaatst.

Hierdoor was het aantal dodelijke slachtoffers in verhouding tot de schade gering. Zeven militairen en vijf burgers werden gedood. Bovendien werden twee militairen als vermist opgegeven. De slachtoffers waren :

Militairen :

Adrianus De Brie, kanonnier, van Amersfoort.

Charles Wauters, kanonnier, van Roosebeke.

Josephus Geeraert, kanonnier, van Roosebeke.

Bernard Mulders, sergeant, van Rotterdam.

Joseph De Laet, fuselier, van Melsele.

Petrus Nagler, fuselier, van Aberkempfen ;

Moreels, fuselier, van Tieghem.

De sergeant en de drie fuseliers behoorden tot het 3de Bataillon - 6de afdeling - Infanterie en vonden de dood onder het puin van de ingestorte logiestblokken.

Burgers :

Johannes Esmoriet van Sas-Slijkens.

Livinus Davind van Sas-Slijkens.

Franciscus Mestdag van Sas-Slijkens.

Vermeire van Stene.

Jacobus Storm van Oostende.

(4) a. *Gazette van Brugge*, 22 september 1826.

b. Omstandig verhaal.

(5) *Aenmerking ende Beschryvinge*.

Buiten de doden en de twee vermiste militairen werden ook nog 22 personen, meestal militairen, in het stadshospitaal opgenomen. Hiervan waren er zeven zwaar gewond, terwijl de anderen voornamelijk brandwonden opliepen (6).

Over de oorzaken van de ramp is weinig bekend geworden. Zoals gebruikelijk in dergelijke gevallen namen de Procureur des Konings en de Onderzoeksrechter van Brugge de zaak in handen en ondervroegen gedurende verscheidene dagen talrijke personen (7). Zonder resultaat waarschijnlijk want het duurt tot einde oktober alvorens de Militaire Auditeur na een dagenlange ondervraging de sergeant die het eerste de brand rook « in verzekerde bewaring » stelde (8).

Uit een brief gedateerd 22 september 1826 van een zekere P.J. Borgan uit Oostende aan een Versturme in Gent en waarin hij een relaas brengt van de gebeurtenissen te Oostende blijkt dat : « ... Daer waren 18 kanonnières in het werken van de poer. Door de sergeant wiert geoppert dat het naar solfer rook. In den zelfden oogenblik liepen er eenigen uyt zeggende, luytenant, luytenant, daar komt rook uit omtrent een ton en enige seconden daarna sprong het Kruydmagazijn ... » (9).

Wij mogen dan ook veronderstellen dat de oorzaak kan liggen ofwel bij de onvoorzichtigheid van een der manschappen bij het behandelen van de buskruitvaten ofwel bij het spontaan in brand schieten van het buskruit, een verschijnsel dat nu door de specialisten goed gekend is.

De ramp verwekte veel beroering in binnen- en buitenland. In Londen, Amsterdam, Antwerpen, Rotterdam, Gent, Ieper en vele andere steden werden inschrijvingen geopend en geldinzamelingen gedaan ten bate van de slachtoffers van de ramp (10).

De gedeputeerde staten van de provincie West-Vlaanderen besloot op 5 oktober 1826 :

- In elke stad en gemeente van de provincie een register ter inschrijving van giften te openen.
- Het ingezamelde geld over te maken aan een Commissie die te Oostende gevormd werd.
- Van deze commissie te Oostende maakten deel uit :
 - de heer SERRUYS, burgemeester.
 - de heer pastoor te Oostende.
 - de heer WASSEZ, lid van de gedeputeerde staten.
 - de heer HUYSE, schepen.
 - de heer BELLEROCHE, koopman.
 - de heer WIELAND, districtscommissaris.
 - de heer HAMMAN, stedelijk ontvanger.
- De verdeling der ingezamelde gelden geschiedde volgens tabellen die door de commissie werden opgemaakt en door de gedeputeerde staten moesten worden goedgekeurd (11).

(6) a. *Aenmerking ende Beschryvinge.*

b. *Gazette van Brugge*, 25 september 1826.

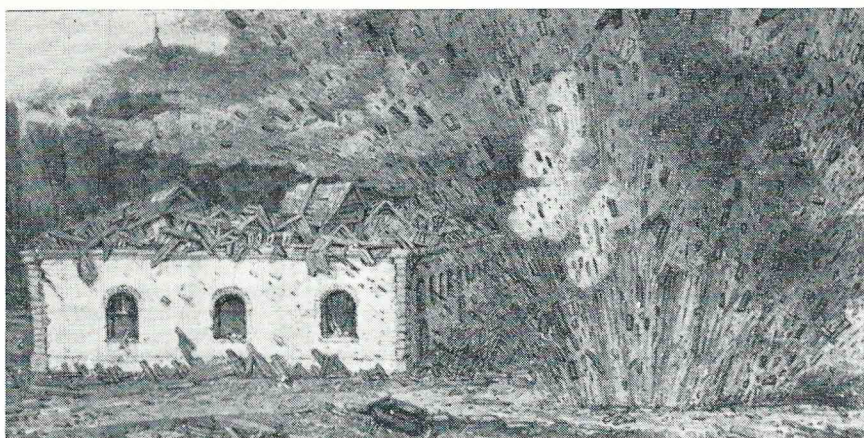
(7) *Gazette van Brugge*, 29 september 1826.

(8) *Gazette van Brugge*, 27 oktober 1826.

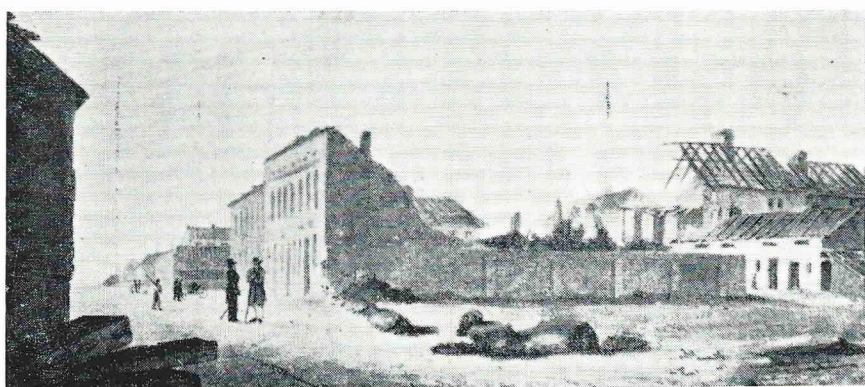
(9) Brief P.J. Borgan, 22 september 1826.

(10) *Gazette van Brugge* van 9 oktober 1826.

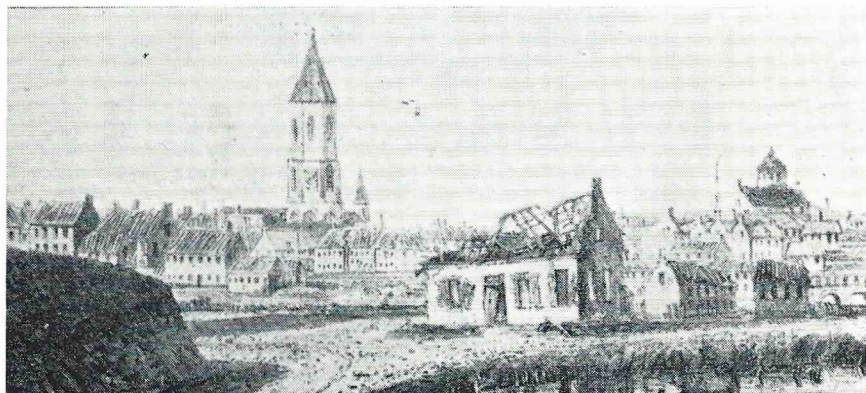
(11) *Gazette van Brugge* van 9 oktober 1826.

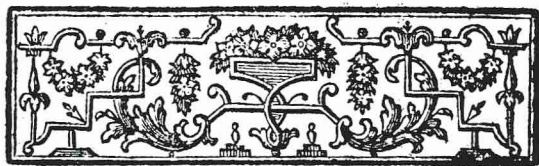
De ontploffing van het poedermagazijn.

De Lijnbaanstraat ná de ontploffing.

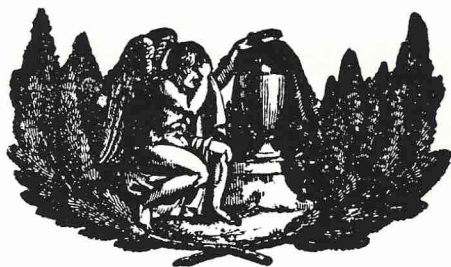

Oostende ná de ontploffing.

AENMERKING
ENDE
BESCHRYVINGE

*Over de vreeszelyke gebeurtenisse ,
binnen de stad Oostende , door het
springen van het Buskruyd-maga-
zyn , den 19 september 1826.*

OMSTANDIG VERHAAL
VAN HET GEBEURDE
TE OOSTENDE ,
Op den 19 September 1826.

Er werd natuurlijk ook een commissie van schatters aangesteld, gelast met het ramen van de schade aan huizen en huisgerief. Die heren kwamen tot het volgende besluit :

Schade aan woningen en gebouwen	136.575,39 gulden
Aan vernielde meubelen	9.906,60 gulden

Voor een totaal van 146.481,99 gulden. (12)

De commissie die zich met de verdeling van de ingezamelde gelden moest bezig houden maakte zich onmiddellijk dienstig. Zo waren einde oktober 1826 door haar zorgen in de stad reeds 34 woningen, en bijna evenzoveel te Sas-Slijkens, allen toebehorende aan behoeftige eigenaars, hersteld of in herstelling. Ook werd gezorgd voor het herstellen van de schuiten en het vissersmateriaal van de geteisterde vissers van Slijkens.

« Door gepaste spaarzaamheid en strenge waakzaamheid doet de commissie veel goed met kleine middelen », luidde het oordeel van de kranten (13).

Einde januari 1827 had de collectie de som van 16.842 gulden en 30 ½ cent opgebracht. Daarbij dienen nog gevoegd te worden :

— 9000 gulden uit de bijzondere kas van de Koning

— 6000 gulden uit het fonds voor kwade posten (14).

Een jaar na de ramp werden buiten de vroeger verleende onderstand nog de volgende sommen verleend :

— 18.472,30 gulden uit het fonds voor kwade posten

— 42.000 gulden uit 's rijks kas.

Samen voor een totaal bedrag van 60.472,30 gulden (15).

Of er nog veel fondsen zijn bijgekomen kon ik niet terugvinden. Ook blijft het een vraagteken of alle geteisterden min of meer schadeloos werden gesteld.

Het zal wel geweest zijn zoals velen onder ons het beleefden met de oorlogsschade en rampenhulp : « Velen geroepen en weinig uitverkoren ».

(12) *Gazette van Brugge* van 27 oktober 1826.

(13) *Gazette van Brugge* van 27 oktober 1826.

(14) *Gazette van Brugge* van 29 januari 1826.

(15) *Gazette van Brugge* van 5 september 1827.